

забезпечення стандартів якості надання такої допомоги потребує реформування у зв'язку із прийняттям змін до Цивільно-процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративне судочинство.

Література:

1. Козьяков І., Говоруха О. Актуальні питання реалізації принципів надання безоплатної правової допомоги. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*, 2018 № 1. С. 107-116. URL: http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/1-2018/koziakov_govoruha.pdf
2. Мудренко О.В. Проблема правового регулювання у наданні безоплатної правової допомоги. *Безоплатна правова допомога в Україні: шляхи подальшого розвитку та модернізації*: матеріали Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 5 жовт. 2018 р.). Дніпро : ДДУВС, 2018. С. 110-114
3. Панченко, Владислав Юрьевич Юридическая помощь личности: Общетеоретический аспект: автореферат кандидата юридических наук 12.00.01, 2004. URL: <https://www.dissercat.com/content/yuridicheskaya-pomoshch-lichnosti-obshcheteoreticheskii-aspekt>
4. Про затвердження стандартів якості надання безоплатної вторинної правової допомоги у кримінальному процесі». Наказ Міністерства юстиції України від 25.02.2014 р. № 386/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0337-14#Text>
5. Barendrecht, Maurits, Laura Kistemaker, Henk Jan Scholten, Ruby Schrader, Marzena Wrzesinska. *Legal Aid in Europe: Nine Different Ways to Guarantee Access to Justice?* Ministerie van Veiligheid en Justitie, 2014. URL: <https://www.hiil.org/wp-content/uploads/2018/09/Legal-Aid-in-Europe-Full-Report.pdf>

ЗМІСТ ТА ХАРАКТЕРИЗУЮЧІ ОЗНАКИ ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ

Махаринець Д. Є.

суддя Рівненського окружного адміністративного суду

м. Рівне, Україна

Рухаючись шляхом євроінтеграції, Україна здійснює державотворення та розбудову громадянського суспільства на основі концепції людиноцентризму, запроваджуючи сучасні підходи в питаннях

визначення ролі держави та її органів у житті людини та пересічного громадянина. Одним із напрямків запроваджених реформ обрано сферу забезпечення прав людини та громадянина, створення умов для здійснення захисту цих прав у разі їх порушення чи посягання на них. Особливого значення в цьому контексті набуває створення умов, що гарантують забезпечення громадянам їх суб'єктивних прав у відносинах з органами публічної адміністрації. Формою реалізації права на захист від протиправних дій та рішень органів державної влади виступає адміністративна юстиція, забезпечуючи утвердження правопорядку у сфері публічного адміністрування.

Адміністративним судам відведено провідне місце в питаннях реалізації адміністративно-правового забезпечення прав і свобод громадян у сфері публічно-правових відносин. Як відзначає М. Смокович, адміністративний суд в Україні став вагомим політичним чинником, причому не тільки у справах за позовами до вищих органів влади, а й в інших, які через постійне зростання їх кількості свідчать про катастрофічне незадоволення громадян іншими суб'єктами владних повноважень [1, с. 24].

Для створення реальних умов, що сприяють реалізації передбаченого права особи на звернення до суду, важливого значення набуває доктринальне визначення та законодавча регламентація правил визначення юрисдикційної складової в діяльності адміністративної юстиції.

Як відзначає Н.В. Бабяк, створення умов ефективного функціонування адміністративних судів для якісного виконання покладених на них завдань, пов'язаних із захистом прав громадян у відносинах з органами державної влади і місцевого самоуправління, потребує чітких орієнтирів стосовно того, яке місце адміністративний суд повинен посідати в системі судоустрою України [2, с. 42].

На думку А.П. Шергіна, яку автор викладає у своїй праці, юрисдикція, так само як і правозастосування в цілому, являє собою діяльність, змістом якої є збір, дослідження та оцінка інформації і прийняття відповідного рішення. Вирішення будь-якої юридичної справи можливе лише на основі аналізу наявних фактів і компетентний орган має встановити факти, що мають юридичне значення (вчинення певного правопорушення, невиконання юридичного обов'язку і т.д.). Причому в юрисдикційному процесі встановлення даних фактів є не тільки правом, але і обов'язком органу, який розглядає справу по суті [3, с. 12].

Тож загальне розуміння правової категорії «юрисдикція», означає визначені на законодавчому рівні межі компетенції, якою наділяється суд чи інший орган публічної адміністрації, з метою вирішення юридичної справи.

При цьому, як відзначає Смокович М.І., не слід плутати юрисдикцію судів з підсудністю, оскільки правила юрисдикції визначають, яка

структура судів має розглянути справу, а за правилами підсудності уже в одній структурі (ланці) судів встановлюється компетентний суд, який має розглядати адміністративну справу [4, с. 38].

В ході адміністративної реформи, одним із напрямків якої було передбачено створення адміністративних судів, зі статусом спеціалізованих, постало питання визначення меж компетенції та розмежування юрисдикції між новоутвореними адміністративними судами та судами інших видів юрисдикції.

Як відзначають з цього приводу деякі науковці, періодично виникають колізії між адміністративною та цивільною або господарською юрисдикціями. Більше того, нерідко спостерігаються проблеми з розмежуванням адміністративної та конституційної юрисдикції, зокрема, наприклад, щодо позовів громадян до народних депутатів України щодо неналежного розгляду ними пропозицій громадян, у тому числі законодавчих ініціатив громадян, тощо [5, с. 200].

Наявність неоднозначних, чітко не визначених правил та ознак розмежування юрисдикційної діяльності адміністративних та інших судів призводить до перевантаженості судової системи зверненнями, що виходять за межі компетенції судового органу, та знижує рівень довіри громадськості і європейської спільноти до судової системи загалом та адміністративної юстиції зокрема.

В юридичній літературі права категорія «юрисдикція» все ж таки частіше асоціюється з відправленням правосуддя, ототожнюється з підсудністю та повноваженнями судових органів. Чинний наразі Кодекс адміністративного судочинства України, визначаючи адміністративну юрисдикцію і повноваження адміністративних судів та встановлюючи порядок здійснення судочинства в адміністративних судах [6], містить перелік справ, на які поширюється юрисдикція адміністративних судів.

Широкий зміст адміністративної юрисдикції охоплює встановлений законом порядок розгляду й вирішення індивідуально-конкретних (адміністративних) справ, що виникають у сфері державного управління (у цьому разі зазначене поширюється й на сферу місцевого самоврядування), спеціально уповноваженими на те органами (посадовими особами) та у відповідних випадках загальними (звичайними) судами. В юридичній літературі підкреслюється відсутність охоплення широким підходом розгляду справ в адміністративних судах і заміна класичного розуміння процесу широким і вузьким тлумаченням цього терміна [7, с. 89].

В свою чергу В.Б. Авер'янов визнає за необхідне зміст інституту «адміністративна юрисдикція» юридично закріпити у відповідному нормативно-правовому акті, об'єднавши юрисдикційну діяльність уповноважених на її здійснення органів держави: а) органів виконавчої

влади, уповноважених розглядати скарги громадян і юридичних осіб на незаконно прийняті рішення, як нижчих органів, так і підлеглих осіб, тобто сфера адміністративного оскарження (адміністративна «квазіюстиція»); б) органів виконавчої влади, уповноважених застосовувати заходи адміністративної відповідальності (адміністративна поза-судова юстиція); в) адміністративних судів (адміністративна судова юстиція) [8, с. 193-195].

Юрисдикційна діяльність адміністративних судів, враховуючи її особливість і той фактор, що предметом оскарження являється дія/бездіяльність або рішення органу держави і має суть публічно-правового спору, потребує належного процесуального регулювання. Дослідження наявних фактів, здійснення їх юридичної оцінки відбувається в певній процесуальній формі. Дана умова є обов'язковою для юрисдикції.

Юрисдикційна діяльність адміністративних судів визначає сферу реалізації їх влади та повноважень, як складової судової гілки влади в питаннях забезпечення захисту прав особи в публічно-правових спорах.

М.Д. Петришина визначає адміністративну юрисдикцію як певну категорія справ, яка підпадає під компетенцію адміністративних органів; це діяльність органів державного управління та посадових осіб із розгляду адміністративних справ, винесення з них рішень (постанов), а також застосування санкцій в адміністративному порядку (без звернення до суду) [9, с. 98].

Юрисдикцію, на переконання А. Апарова, можна визначити як процесуальну діяльність компетентних органів влади (суб'єктів адміністративної юрисдикції), що здійснюється в установленому порядку (судовому або позасудовому), з метою розгляду і вирішення адміністративно-правового конфлікту, який може виступати у двох правових формах: адміністративно-правовий спір; адміністративне правопорушення [10, с. 76–80].

Адміністративній юрисдикції, з точки зору М.Д. Петришиної, притаманні наступні риси: наявність правопорушення (правового спору), розгляд та вирішення юридичних справ, обумовлених позитивними обставинами, не охоплюються юрисдикційною діяльністю. Юрисдикція виникає лише тоді, коли необхідно вирішити питання про застосування заходів адміністративного примусу (адміністративної відповідальності зокрема) чи спір про право, порушення встановлених правових норм. Стосовно адміністративної юрисдикції такого роду спори виникають між сторонами суспільних відносин, що регулюються адміністративно-правовими нормами, набуваючи характеру адміністративно-правових спорів [9, с. 98].

У якості обов'язкових ознак юрисдикційної діяльності А.П. Шергін вказує: змагальну процедуру вирішення справи; видання юрисдикційного акту у встановленій законом формі і наявність правового спору (правопорушення). Науковець наголошує, що юрисдикція як державно-владна діяльність полягає в застосуванні закону саме до юридичних конфліктів [3, с. 12].

Таким чином, аналіз досліджених наукових поглядів та підходів до розуміння юрисдикційної діяльності адміністративних судів, засвідчив відсутність єдиного підходу до визначення поняття «юрисдикція» в сфері функціонування адміністративних судів.

На наш погляд, юрисдикційна діяльність адміністративних судів в умовах формування правового суспільства – це визначені на рівні закону чи іншого нормативно-правового акту межі компетенції адміністративного суду, щодо розгляду та вирішення по суті публічно-правового спору, стосовно правомірності дій чи бездіяльності посадової особи чи органу публічної адміністрації або прийнятого ними рішення, з метою відправлення адміністративного судочинства на засадах справедливості, захисту гарантованих особі прав та інтересів від посягань з боку органів державної влади та місцевого самоврядування.

До характеризуючих юрисдикційну діяльність адміністративного суду ознак можна віднести: має юридичний зміст; наявність публічно-правового спору; детальна регламентація нормами процесуального права; є владною діяльністю органу судової гілки влади; має стадійний характер; направлена на захист інтересів особи шляхом справедливого судочинства; результатом виступає прийняття юридично значимого рішення.

Література:

1. Смокович М. Адміністративне судочинство як елемент конституційного ладу. Юридична Україна. 2011. № 9. С. 23–28.
2. Бабяк Н.В. Місце і роль адміністративних судів щодо захисту прав людини та юридичних осіб як важлива умова розвитку демократичних та правових засад української держави. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2016. № 23. С. 42-45. URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc23/13.pdf>
3. Шергін А.П. Административная юрисдикция. М., 1979. 215 с.
4. Смокович М.І. Визначення юрисдикції адміністративних судів та розмежування судових юрисдикцій : монографія. К.: Юрінком Інтер, 2012. 304 с.

5. Вербіцька М.В., Семенюк В.О. Межі адміністративної юрисдикції: спірні питання. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 3. С. 200-203. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/50.pdf
6. Кодекс адміністративного судочинства України, Закон від 06.07.2005 № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 35-36, № 37, ст. 446.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
7. Мартиновський В. В. Проблема класифікації адміністративно-юрисдикційних проваджень. Державне будівництво та місцеве самоврядування. Випуск 24. 2012. С. 85-91.
8. Авер'янов В.Б. Питання адміністративної реформи у змісті. Загальної концепції державно-правової реформи. Державно-правова реформа в Україні : тези матеріалів наук.-практ. конф. К., 1997. С. 193-195.
9. Петришина М.Д. Сутність юрисдикції адміністративного суду. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2017. № 29. Том 1.
10. Апаров А.М. Поняття і особливості адміністративної юрисдикції. Європейські перспективи. 2013. № 10. С. 76–80.

ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ: ДЕФІНІТИВНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТЬ

Павлюк І. Ю.

суддя Північно-західного апеляційного господарського суду

м. Рівне, Україна

Правові основи організаційного, фінансового та матеріально-технічного забезпечення діяльності господарських судів, що відповідають стандартам сучасної правової держави і сприяють ефективному функціонуванню судової системи в цілому, є найважливішою гарантією статусу суддів і якісного здійснення правосуддя, зокрема в господарських судах. За умови всебічного дотримання принципів організаційного забезпечення функціонування господарських судів ефективно та комплексно реалізується процедура господарського судочинства.

Теоретичне обґрунтування організаційного забезпечення судів є актуальним на сьогодні, враховуючи черговий виток судової реформи в Україні та потребує нових наукових пошуків. Окрім того, варто зазначити, що організаційне забезпечення діяльності судів в Україні, зокрема господарських, сучасними науковцями корелюється з такими юридичними термінами як «організаційне забезпечення»,